

LA DARRERA CARTA A LES ESPANYES

Jordi Mercader,

PERIODISTA I MEMBRE DEL CONSELL ASSESSOR DE LA FUNDACIÓ CATALUNYA EUROPA

Rellegir el discurs d'investidura de Pasqual Maragall com a president de la Generalitat, dotze anys després d'haver estat pronunciat i sabent els resultats d'unes eleccions al Parlament que han donat la majoria a les forces independentistes, és com retrobar-se amb una prova feaent que res del que ha succeït i probablement hagi de succeir pot sorprendre ningú que hagués estat atent a aquelles paraules. No tothom va escoltar-les, i això que varen ser pronunciades solemnement en el lloc adequat i per part de qui estava disposat a liderar una proposta catalana per a Espanya, probablement en el que podria ser el darrer intent.

L'Espanya a la qual s'adreçava Maragall portava la "s" final respectada pels fundadors, era la nació de nacions, l'única que podia entendre el missatge d'unió i llibertat propi del federalisme que havia de concretar-se en la proposta de renovació del pacte de Catalunya amb la resta dels pobles que la conformen i formalitzar-se en el nou estatut que s'havia de fer en aquella legislatura. "L'Estatut que volem és una lliure declaració d'interdependència des de la llibertat de decisió, interdependència,

perquè som conscients que avui més que mai ciutats, nacions, continents sencers, participen activament en una mateixa història. Nosaltres hi som i volem ser-hi reconeguts". Un Estatut com el que es descriu en aquestes frases, entès com una opció "lliurement assumida" per participar en la gran família dels pobles espanyols i europeus, resultat de la llibertat de decisió dels catalans, plantejat com una proposta catalana per recuperar el sentit de la pluralitat primigènia de les Espanyes, requeria una reforma constitucional "inajornable", en opinió del candidat a la investidura. I aquí varen començar els entrebancs.

El desembre de 2003, la proposta d'una reforma constitucional per adequar la carta magna al futur contingut de l'Estatut català, només intuït a partir de les reclamacions prèvies del reconeixement dels drets històrics de Catalunya, va fer pocs amics. Molt desaparecebuda va passar en aquell moment la referència a la "llibertat de decisió" en la que es fonamentaria l'aprovació del nou text estatutari. Potser el fet de no haver-ho associat a un dret li va fer perdre contundència, si és el cas que es pugui considerar la llibertat com altra cosa que no sigui un dret.

Del que tothom es va adonar, començant per Maragall, va ser de les dificultats que hauria de superar aquella incipient proposta de canviar d'arrel la idea imperant de l'Estat espanyol i les seves relacions amb Catalunya. En aquell discurs, en va

El desembre del 2003 la proposta d'una reforma constitucional per adequar la carta magna al futur contingut de l'Estatut català va fer pocs amics.

deixar constància: “Si Catalunya deixa de provocar recels, si Espanya deixa de tenir por de la seva riquesa i pluralitat, ah! Aleshores ens en podem sortir; si el que impera és novament l’amenaça, el recel, el ressentiment, la visió reduccionista, unitarista i rígida, aleshores no anirem bé”.

La proposta de millora de l’autogovern del nou executiu tripartit format per PSC, ERC i ICV-EUiA, va ser avançada en les seves línies mestres en la investidura: consideració constitucional de la Generalitat com estat; redefinició de l’àmbit competencial de la Generalitat; presència de la Generalitat en la Unió Europea i en els organismes internacionals; col·laboració entre Generalitat i els governs locals, i millora del finançament autonòmic.

El més ambiciós dels objectius i el que exigia una interpretació més afinada era el del reconeixement constitucional de la institució de la Generalitat com a estat, fins al punt que en el mateix moment de presentarlo, el futur president es va curar en salut, precisant el sentit del concepte amb la següent postil·la: “Traduït al castellà: como estado, no como un estado”. En la seva interpretació, aquesta consideració estatal ja estava contemplada en els principis inspiradors del pacte constitucional de 1978: “El principi que converteix les institucions d’autogovern en estat, el principi de la plurinacionalitat i el principi d’autonomia en l’exercici competencial i en la configuració institucional”.

No tothom compartia aquesta interpretació constitucional tan favorable a les potencialitats estatals de la Generalitat. Va quedar ben clar en les reaccions a les quatre iniciatives per fer efectiva aquesta categoria estatal, a partir de l’exercici del dret d’iniciativa legislativa del Parlament davant les Corts Generals. La primera, la revisió de les competències, composició i elecció del Senat per convertir-lo “en cambra de representació de les comunitats autònomes i expressió del caràcter plurinacional, pluricultural i plurilingüístic de l’Estat”. La segona, la reforma de la legislació de l’Administració de Justícia “per adaptar-ne l’estructura a la naturalesa composta de l’Estat, de manera que s’atribueixin al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya les funcions de Tribunal de Cassació”. La tercera, promoure la

En aquell moment, la proposta de reforma va ser despatxada amb un punt d’indolència que, valorada avui dia, es podria traduir perfectament per ceguera.

intervenció de la Generalitat en la designació dels membres d’institucions generals de l’Estat: Tribunal Constitucional, Consell General del Poder Judicial, Tribunal de Comptes, Consell Econòmic i Social. I la quarta, impulsar les transferències de les funcions executives de l’Estat en el territori de Catalunya a la Generalitat “per convertir-la progressivament en única Administració responsable de les competències autonòmiques i estatals”.

Sense consens sobre aquesta interpretació favorable que Maragall volia veure en la Constitució i sense cap voluntat política de fer efectives les reformes en profunditat apuntades des del primer dia, les possibilitats d’encaix d’un Estatut d’ambició federal, de relació bilateral amb l’Estat espanyol, disminuïen de forma evident. L’ordre dels factors sí que va alterar el resultat, perquè fins i tot considerant la hipòtesi teòrica d’una predisposició inexistent en els partits polítics de l’Estat d’acceptar l’Estatut aprovat pel Parlament al setembre de 2005, aquesta disponibilitat hauria requerit una reforma constitucional prèvia que ni tan sols, ara, amb tot el que ha plogut, semblen disposats a assumir. En aquell moment, la proposta de reforma va ser despatxada amb un punt d’indolència que, valorada a dia d’avui, es podria traduir perfectament per ceguera.

Tampoc es tracta aquí de fer una anàlisi detallada de tot el que hauria de contemplar el nou Estatut segons el discurs del president Maragall, en el dia que va demanar la confiança del Parlament. Potser seran suficients dues pinzellades més. Una, respecte del finançament. “Els ingressos de la Generalitat per habitant tendiran a equiparar-se progressivament als obtinguts en aplicació dels sistemes de concert i conveni vigents en les comunitats autònomes forals”, va dir i va repetir dues vegades en la seva

intervenció. Després va reclamar la publicació de les balances fiscals i va fixar el punt de referència del nou govern d'esquerres catalanista en matèria de dèficit fiscal crònic: “avançar en la reducció del dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat, de manera que en el termini de deu anys aquest s'equipari al dels territoris de renda relativa similar en altres països europeus”.

L'altre apunt ha de fer inexcusablement referència a la perspectiva europea de la seva proposta, exposada de forma especialment emfàtica: “Catalunya vol que l'Europa federal sigui també l'Europa de les regions, l'Europa dels pobles. Catalunya vol participar i ha de poder participar en els afers europeus directament en l'àmbit de les seves competències i indirectament amb la resta de comunitats espanyoles en el procés de formació de la voluntat general”.

Els discursos d'investidura se'ls emporta el vent i les turbulències de les posteriors actualitats però sempre es poden recuperar del Diari de Sessions del Parlament. En el del 15 de desembre de 2003, malgrat que el president electe va ser fidel al seu optimisme de fàbrica, no va deixar passar l'oportunitat de fer un exercici de prospectiva política que ha resultat ser d'alta precisió. Entre remors de veus, oportunament recollides per la transcripció oficial, preveient com a supòsit una reacció negativa de l'Estat davant el futur Estatut, va anunciar la resposta que tenia al cap: “En cas de dilació indeguda en la tramitació, en cas de no-presa en consideració, en cas d'impugnació o inadequació substantiva del resultat final en la proposta aprovada a Catalunya, que representin una obstaculització o bloqueig del procés, la ciutadania catalana serà cridada a pronunciar-se mitjançant un procediment de consulta general, el procediment de consulta general que s'estimi més adient en aquella circumstància, sempre dintre de la legalitat, i sobre la seva adhesió al text estatutari aprovat pel Parlament”.

“Catalunya no es deixarà ensarronar més”, va afirmar, després de fer al·lusió a l'experiència dels catalans en patir la resposta del menyspreu per part de l'Estat espanyol, “en sabem un niu de menyspreus, de rodeigs, d'excuses burocràtiques, de la *callada por respuesta*”. I va concloure amb una advertència

Maragall: “El ressentiment és una benzina políticament molt útil perquè és molt excitant, molt estimulante, però és molt perillosa socialment, és un perill que el país no es pot permetre”

seriosa: “Mirin, si això ha de ser l'antecedent d'altres coses que vindran, el drama està servit”. Atès que el futur president no tenia vocació de profeta sinó aspiracions de polític reformador es va abraçar a la il·lusió i va minimitzar els mals auguris sustentats en la memòria històrica, convenientment i profusament atiat pels especialistes en desastres. Però no es va estar d'alertar de les funestes conseqüències que podrien tenir determinades reaccions: “El ressentiment és una benzina políticament molt útil perquè és molt excitant, molt estimulante, però és molt perillosa socialment, és un perill que el país no es pot permetre”. Hi ha qui creu que aquell dia es va escriure la darrera carta fraternal a les Espanyes.

*Article basat en el discurs de proposta del candidat Pasqual Maragall al debat d'investidura de la VII Legislatura, el 15 de desembre de 2003 (<http://www.pasqualmaragall.cat/media/0000001000/0000001383.pdf>)